

№5

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

**ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026**

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali

23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№R-566966** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№049864**

MUNDARIJA			
1.	Meyliyev Obid Raxmatullaevich	Soliqlarning budget daromadlaridagi ahamiyatini oshirish	7
2.	Мирзаева Матлуба Ғайбулла қизи	Тижорат банкларининг капитал базасини мустаҳкамлашнинг методологик ва амалий асосларини такомиллаштириш	14
3.	Жабборов Насриддин Мирзаодилович, Юнусова Шохсанам Муротовна, Бебугова Зулайхо Хамидовна, Сафарова Севара Қахрамон қизи	Тошкент вилояти туристик ҳудудлари имижли модели учун барқарорлик таҳлили	19
4.	Мухамедова Севара Абдуллаевна	Тижорат банкларида кичик бизнес лойиҳаларини кредитлашда банк таваккалчиликларини баҳолаш ва бошқариш тизими	27
5.	Abduqayumov Elyorbek Ulug'bek o'g'li, Yo'ldosheva Oygul Zokir qizi	Janubiy Koreya kinoindustriyasining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va ta'siri	33
6.	Umarova Shahnoza	Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	40
7.	Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	Avtomobilsozlik korxonalarining xarajat samaradorligini ekonometrik modellash	46
8.	Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	O'zbekistonda auditorlik faoliyatini tashkil etishning zaruriyati va uning ahamiyati	57
9.	Kurbanbayev Jurabek Eruvbayevich, Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	Auditorlik tekshiruvlarida tashqi tasdiqlardan foydalanish va ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirish	66
10.	Абдурахманов Ўрол Наврўз ўғли	Акциядорлик жамиятлари аудитида таҳлилий амалларни қўллашни такомиллаштириш	71
11.	Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	Yoshlar biznes-loyihalarini moliyalashtirishda kredit va investitsiya resurslarining o'rni	80
12.	Shodiyev Yashnarbek Baxriddin o'g'li	Davlat moliyaviy nazoratini modellar va metodologik yondashuvlarini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	92
13.	Muydinov Baxodirjon Numanovich	Korxonalarda ichki auditni tashkil etish va takomillashtirish	101
14.	Mirzanov Zakir Maratovich	Paxta yetishtirish va qayta ishlash klasterlarida resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va iqtisodiy yo'qotishlarni kamaytirish	111
15.	Тожибоева Дилором	XXI ахборотлар асри – қарор қабул қилиш жараёнининг мураккаблашуви асри	116
16.	Нурхонов Комилжон Товкараевич	Яшил иқтисодиётга ўтиш йўллари ва устуворликлари	124
17.	Saydullayev Nodirbek Narzullayevich	Inflyatsion targetirlash sharoitida markaziy bank valyuta intervensiyalari strategiyasini takomillashtirish mexanizmlari	132
18.	Хусаинов Равшан Рахимович	Сравнительный анализ налоговых систем зарубежных стран и трансформация их для Узбекистана	143
19.	Maxkamova Nazokat Umarali qizi	O'zbekiston iqtisodiyotida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning o'rni	150
20.	Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo'l transporti korxonalarining ekologik-iqtisodiy samaradorligini oshirishning innovatsion mexanizmlari	156
21.	Kuliboyev Azamat Shonazarovich	Davlat tibbiyot tashkilotlarida buxgalteriya hisobi: nazariya, amaliyot va uslubiyot	165

22.	Jaxbarov Jamshidbek Tilavoldi o‘g‘li	Raqamli texnologiyalar asosida budget tashkilotlarida davlat moliyaviy nazoratini takomillashtirish: Farg‘ona viloyati misolida	179
23.	Xasanova Shaxzoda Sarvarq qizi	Avtomatlashtirish davrida ayollarning mehnat bozoridagi transformatsiyasi: global tendensiyalar va O‘zbekistonning 2030-yilgacha imkoniyatlari	188
24.	Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	Бюджет ташкилотларида узоқ муддатли активлар билан боғлиқ молиялаштириш манбалари	194

БЮДЖЕТ ТАШКИЛОТЛАРИДА УЗОҚ МУДДАТЛИ АКТИВЛАР БИЛАН БОҒЛИҚ МОЛИЯЛАШТИРИШ МАНБАЛАРИ

Abdullaeva Nilufar Javdat qizi

Тошкент давлат
иқтисодий университет
доценти в.б

E-mail: abdullayeva9383.gmail.com@mail.ru
ORCID: 0000-0001-7456-7403

Аннотация. Ушбу мақолада бюджет ташкилотларида узоқ муддатли активларни шакллантириш, харид қилиш, модернизациялаш, реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш билан боғлиқ молиялаштириш манбалари тадқиқ этилган. Давлат бюджети маблағлари, бюджетдан ташқари жамғармалар, ҳомийлик ва хайрия маблағлари, грантлар, мақсадли тушумлар ҳамда қонунчиликда тақиқланмаган бошқа манбаларнинг иқтисодий мазмуни ва ўзига хос хусусиятлари ёритилган. Узоқ муддатли активларни молиялаштириш жараёнида маблағлардан мақсадли, самарали ва оқилона фойдаланиш, уларнинг бухгалтерия ҳисобида тўғри акс эттирилиши ҳамда молиявий ҳисоботларда ишончли очиб берилиши масалалари таҳлил қилинган. Шунингдек, молиялаштириш манбалари бўйича таҳлилий ҳисобни такомиллаштириш, ички назоратни кучайтириш ва рақамли мониторинг тизимларидан фойдаланиш юзасидан илмий-амалий таклифлар ишлаб чиқилган. Тадқиқот натижалари бюджет ташкилотларида узоқ муддатли активларни бошқариш самарадорлигини ошириш, молиявий шаффофликни таъминлаш ва давлат маблағларидан фойдаланиш устидан назоратни кучайтиришга хизмат қилади.

Калит сўзлар: Бюджет ташкилоти, узоқ муддатли активлар, асосий воситалар, номоддий активлар, капитал қўйилмалар, молиялаштириш манбалари, давлат бюджети маблағлари, бюджетдан ташқари маблағлар, грантлар, ҳомийлик маблағлари, мақсадли тушумлар, бухгалтерия ҳисоби, молиявий ҳисобот, ички назорат, рақамли мониторинг, маблағлардан самарали фойдаланиш.

ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ, СВЯЗАННЫЕ С ДОЛГОСРОЧНЫМИ АКТИВАМИ В БЮДЖЕТНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Нилуфар Жавдат кизи Абдуллаева

Ташкентский государственный
экономический университет
и. о. доцента

E-mail: abdullayeva9383.gmail.com@mail.ru
ORCID: 0000-0001-7456-7403

Аннотация. В данной статье исследованы источники финансирования, связанные с формированием, приобретением, модернизацией, реконструкцией и капитальным ремонтом долгосрочных активов в бюджетных организациях. Раскрыты экономическое содержание и специфические особенности средств государственного бюджета, внебюджетных фондов, спонсорских и благотворительных средств, грантов, целевых поступлений, а также других источников, не запрещённых законодательством. Проанализированы вопросы целевого, эффективного и рационального использования средств в процессе финансирования долгосрочных активов, их правильного отражения в бухгалтерском учёте и достоверного раскрытия в финансовой отчётности. Кроме того, разработаны научно-практические предложения по совершенствованию аналитического учёта в разрезе источников финансирования, усилению внутреннего контроля и

применению систем цифрового мониторинга. Результаты исследования способствуют повышению эффективности управления долгосрочными активами в бюджетных организациях, обеспечению финансовой прозрачности и усилению контроля за использованием государственных средств.

Ключевые слова: Бюджетная организация, долгосрочные активы, основные средства, нематериальные активы, капитальные вложения, источники финансирования, средства государственного бюджета, внебюджетные средства, гранты, спонсорские средства, целевые поступления, бухгалтерский учёт, финансовая отчётность, внутренний контроль, цифровой мониторинг, эффективное использование средств.

SOURCES OF FINANCING RELATED TO LONG-TERM ASSETS IN BUDGETARY ORGANIZATIONS

Nilufar Javdat qizi Abdullaeva

*Tashkent State University
of Economics, Acting Associate Professor
E-mail: abdullayeva9383.gmail.com@mail.ru
ORCID: 0000-0001-7456-7403*

Abstract. *This article examines the sources of financing associated with the formation, acquisition, modernization, reconstruction, and major repair of long-term assets in budgetary organizations. It explains the economic substance and specific features of state budget funds, extra-budgetary funds, sponsorship and charitable contributions, grants, earmarked receipts, and other sources not prohibited by law. The study analyzes the targeted, efficient, and prudent use of funds in financing long-term assets, their proper recognition in accounting records, and their reliable disclosure in financial statements. The article also develops scientific and practical proposals for improving analytical accounting by source of financing, strengthening internal control, and using digital monitoring systems. The findings contribute to more effective management of long-term assets in budgetary organizations, greater financial transparency, and stronger oversight of the use of public funds.*

Keywords: *Budgetary organization, long-term assets, fixed assets, intangible assets, capital investments, sources of financing, state budget funds, extra-budgetary funds, grants, sponsorship funds, earmarked receipts, accounting, financial reporting, internal control, digital monitoring, efficient use of funds.*

Кириш

Бюджет ташкилотларининг самарали фаолият юритишида узоқ муддатли активлар билан таъминланганлик даражаси ва улардан оқилона фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Узоқ муддатли активларни харид қилиш, янгилаш, модернизациялаш ва капитал таъмирлаш давлат бюджети, бюджетдан ташқари маблағлар, грантлар, ҳомийлик маблағлари ҳамда бошқа қонуний манбалар ҳисобидан молиялаштирилади. Мазкур молиялаштириш манбаларини тўғри шакллантириш, ҳисобга олиш ва самарали бошқариш бюджет маблағларидан мақсадли фойдаланиш ҳамда молиявий шаффофликни таъминлашга хизмат қилади.

Адабиётлар шарҳи

Иқтисодий адабиётларда бюджет ташкилотларида узоқ муддатли активларни шакллантириш ва улар билан боғлиқ харажатларни молиялаштириш масалалари давлат инвестицияларини бошқариш, бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш ҳамда номолиявий активлар ҳисобини ташкил этиш нуқтаи назаридан тадқиқ этилган.

Хорижий иқтисодчилар А. Ражарам, Т.М. Ле, Н. Билецка ва Ж. Брамби давлат инвестицияларини бошқаришни лойиҳани дастлабки баҳолаш, бюджетга киритиш,

молиялаштириш, амалга ошириш ва фойдаланиш натижаларини назорат қилишдан иборат яхлит жараён сифатида кўриб, капитал активларга йўналтириладиган маблағларни стратегик устуворликлар ва бюджет имкониятлари билан мувофиқлаштириш зарурлигини таъкидлаганлар [1].

Уларнинг ёндашувига кўра, узоқ муддатли активларни молиялаштириш фақат уларни харид қилиш харажатларини қоплаш билан чекланмасдан, балки лойиҳалаш, куриш, фойдаланиш, таъмирлаш ва янгилаш босқичларини ҳам қамраб олиши лозим.

Мамлакатимиз иқтисодчиси С.У. Меҳмонов бюджет ташкилотларида асосий воситалар ҳисобининг муҳим хусусияти уларни маблағлар манбалари бўйича алоҳида ҳисобга олишдан иборатлигини таъкидлаган. Олим бюджет маблағлари, тўлов-контракт тушумлари, бюджет ташкилотини ривожлантириш жамғармаси ва бошқа бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан олинган асосий воситалар ҳамда улар бўйича ҳисобланган эскиришни алоҳида аналитик счётларда акс эттиришни таклиф қилган [2].

Ушбу таклиф ҳар бир молиялаштириш манбаси ҳисобидан шаклланган активлар ҳаракатини назорат қилиш, маблағларнинг мақсадли сарфланишини баҳолаш ва молиявий ҳисоботларнинг ахборот имкониятларини кенгайтиришга хизмат қилади.

Таҳлил ва натижалар

Ўзбекистонда бюджет ташкилотларининг узоқ муддатли активларини молиялаштириш амалиётини 2020–2024 йиллар кесимида таҳлил қилиш мазкур активларни шакллантириш ва янгилашда давлат бюджети доирасида икки асосий канал устувор аҳамиятга эга эканини кўрсатади: капитал қўйилмалар ва асосий воситалар бўйича харажатлар.

Бюджет кодексининг 44-моддасига мувофиқ, бюджет ташкилотларининг ривожлантириш жамғармаси ва бошқа бюджетдан ташқари жамғармалари ҳам қўшимча молиялаштириш манбаи сифатида мавжуд. Бироқ очиқ ижро маълумотларида узоқ муддатли активларга дахлдор, йиллар кесимида ўзаро таққослаш мумкин бўлган асосий кўрсаткичлар айнан капитал қўйилмалар ҳамда асосий воситаларга сарфланган харажатлар орқали намоён бўлади [3].

Таҳлил натижаларига кўра, 2020 йилда ушбу икки манба бўйича жами молиялаштириш 18 442,7 млрд сўмни ташкил этган бўлса, 2021 йилда у 23 404,8 млрд сўмгача ёки 26,9 фоизга ошган. 2022 йилда жами ҳажм 19 222,0 млрд сўмга тушган, 2023 йилда эса 15 876,0 млрд сўмгача қисқарган. 2024 йилда молиялаштириш қайта тикланиб, 19 569,3 млрд сўмни ташкил этган ва 2023 йилга нисбатан 23,3 фоизга ўсган[4].

Мазкур динамика узоқ муддатли активларни молиялаштириш ҳажми доимий эмаслигини, у давлат инвестиция устуворликлари, курилиш ва реконструкция дастурлари, шунингдек жиҳозлаш харажатларининг таркибий ўзгаришига боғлиқ равишда тебраниб боришини англатади.

Давр давомида молиялаштириш таркибида капитал қўйилмаларнинг етакчи ўрни сақланиб қолган. Унинг жами узоқ муддатли активлар билан боғлиқ харажатлардаги улуши 2020 йилда 77,9 фоизни, 2021 йилда 74,6 фоизни, 2022 йилда 72,8 фоизни, 2023 йилда 67,6 фоизни ва 2024 йилда 74,2 фоизни ташкил этган.

Бу ҳолат бюджет ташкилотларини узоқ муддатли активлар билан таъминлашда тайёр ускуна ва жиҳозларни оддий харид қилишдан кўра, объектларни куриш, реконструкция қилиш, модернизациялаш ва инфратузилмани ривожлантиришга қаратилган молиялаштириш шакли устувор бўлганини англатади[5].

Шу билан бирга, асосий воситалар бўйича харажатлар 2020–2024 йилларда 4 071,7 млрд сўмдан 5 057,1 млрд сўмгача ўсгани бюджет ташкилотларида жиҳозлаш, техника билан таъминлаш ва мавжуд активларни қисман янгилаш жараёни ҳам барқарор молиялаштирилганини кўрсатади.

Шу тариқа, Ўзбекистон амалиётида бюджет ташкилотларининг узоқ муддатли

активларини молиялаштиришнинг асосий манбалари сифатида давлат бюджети доирасидаги капитал қўйилмалар ва асосий воситаларга харажатлар майдонга чиқмоқда, бюджетдан ташқари жамғармалар эса қўшимча қўллаб-қувватловчи манба вазифасини бажаради.

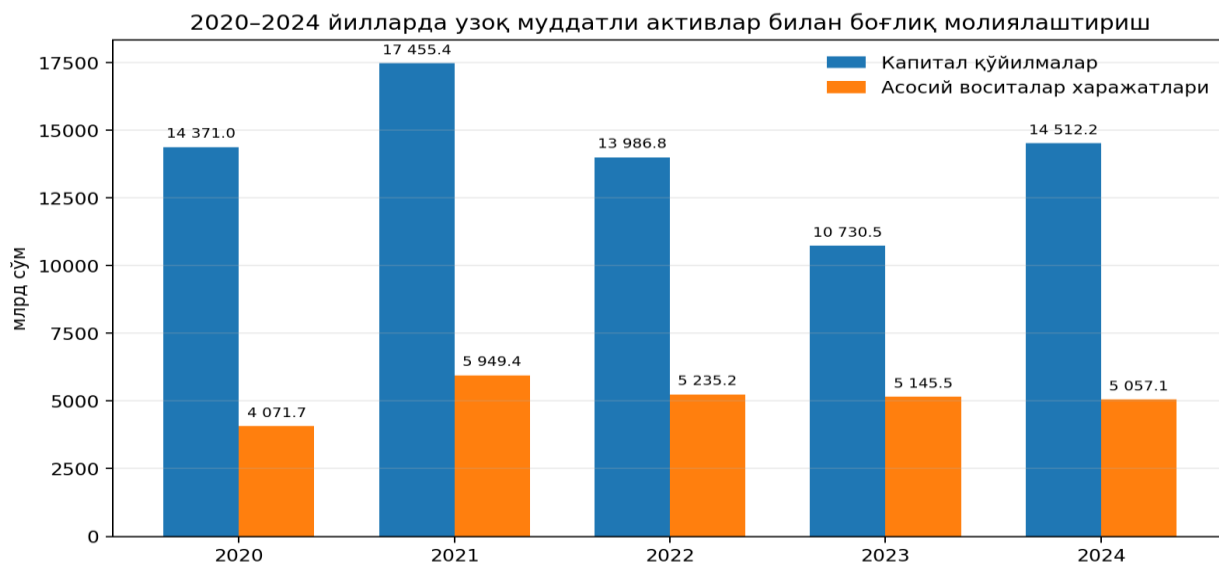
2020–2024 йиллар динамикаси эса мазкур соҳада молиялаштириш ҳажми ўзгарувчан бўлган тақдирда ҳам капитал қўйилмаларнинг устувор ўрни сақланиб келганини тасдиқлайди.

1-жадвал.

Бюджет ташкилотларида узоқ муддатли активлар билан боғлиқ молиялаштириш манбалари динамикаси, 2020–2024 йй⁴³

Йил	Капитал қўйилмалар, млрд сўм	Асосий воситалар, млрд сўм	Жами, млрд сўм	Капитал улуши, %
2020	14 371.0	4 071.7	18 442.7	77.9
2021	17 455.4	5 949.4	23 404.8	74.6
2022	13 986.8	5 235.2	19 222.0	72.8
2023	10 730.5	5 145.5	15 876.0	67.6
2024	14 512.2	5 057.1	19 569.3	74.2

Демак, бюджет ташкилотларида узоқ муддатли активлар сиёсати самарадорлигини баҳолашда умумий маблағ ҳажми билан бир қаторда, капитал қўйилмалар ва асосий воситалар харажатлари ўртасидаги нисбатни ҳам алоҳида таҳлил қилиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

1-расм. Капитал қўйилмалар ва асосий воситалар харажатлари динамикаси⁴⁴

Диаграмма 2021 йилда молиялаштириш ҳажми юқори нуқтага чиққанини, 2022–2023 йилларда пасайиш кузатилганини ва 2024 йилда капитал қўйилмалар бўйича тикланиш юз берганини кўрсатади.

Жадвал маълумотларига кўра, жами молиялаштириш ҳажми 2020 йилда 18 442,7

⁴³ Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлигининг “Фуқаролар учун бюджет: 2021, 2022, 2023 ва 2024 йил ижроси” материаллари асосида тайёрланди

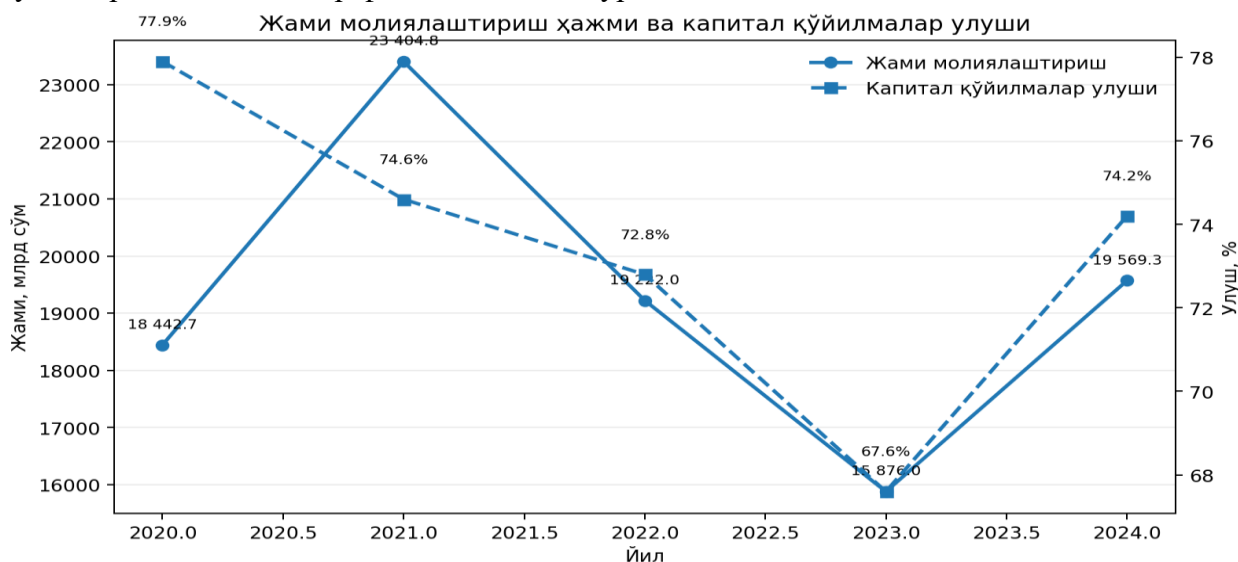
⁴⁴ Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлигининг “Фуқаролар учун бюджет: 2021, 2022, 2023 ва 2024 йил ижроси” материаллари асосида тайёрланди

млрд сўмни ташкил этган бўлса, 2021 йилда 23 484,8 млрд сўмгача ошиб, таҳлил давридаги энг юқори кўрсаткичга етган. Мазкур кўрсаткич 2022 йилда 19 222,0 млрд сўмга ва 2023 йилда 15 876,0 млрд сўмгача пасайган, 2024 йилда эса 19 569,3 млрд сўмгача қайта ўсган. Капитал қўйилмалар улуши 2020 йилдаги 77,9 фоиздан 2023 йилда 67,6 фоизгача изчил қамайган, 2024 йилда эса 74,2 фоизгача кўтарилган.

Умуман, 2024 йилда жами молиялаштириш ҳажми ва капитал қўйилмалар улушининг ўсиши узок муддатли активларни янгилаш ҳамда ривожлантиришга йўналтирилган маблағлар фаоллашганини кўрсатади.

2-расм. Жами молиялаштириш ҳажми ва капитал қўйилмалар улуши⁴⁵

Иккинчи диаграмма 2020–2024 йиллар давомида жами молиялаштириш ҳажми тебранишини, аммо капитал қўйилмаларнинг таркибий устуворлиги сақланиб қолганини аниқ намоён этади.

Хулоса

Тадқиқот натижалари бюджет ташкилотларида узок муддатли активларни молиялаштиришда давлат бюджети доирасидаги капитал қўйилмалар ва асосий воситаларни харид қилиш харажатлари асосий манба эканлигини кўрсатди. 2020–2024 йилларда молиялаштириш ҳажми ўзгарувчан динамикага эга бўлиб, энг юқори кўрсаткич 2021 йилда 23 404,8 млрд сўмни ташкил этган, 2023 йилда 15 876,0 млрд сўмгача пасайган ва 2024 йилда 19 569,3 млрд сўмгача қайта ўсган. Капитал қўйилмалар улушининг 67,6–77,9 фоиз оралиғида шаклланганлиги бюджет ташкилотларида қурилиш, реконструкция, модернизация ва инфратузилмани ривожлантиришга устувор аҳамият берилганини тасдиқлайди.

Шу билан бирга, узок муддатли активларни молиялаштириш самарадорлигини фақат ажратилган маблағлар ҳажми билан баҳолаш етарли эмас. Бунда активларнинг техник ҳолати, хизмат муддати, фойдаланиш интенсивлиги, хизмат кўрсатиш салоҳияти, таъмирлаш харажатлари ва бир бирлик давлат хизматида тўғри келадиган активлар қийматини ҳам ҳисобга олиш зарур. Давлат бюджети, ривожлантириш жамғармаси, тўлов-контракт маблағлари, грантлар, хомийлик тушумлари ва бошқа манбалар ҳисобидан шаклланган активлар бўйича алоҳида аналитик ҳисоб юритилиши молиявий шаффофлик ва маблағлардан мақсадли фойдаланиш устидан назоратни кучайтиради.

⁴⁵ Муаллиф томонидан Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлигининг “Фуқаролар учун бюджет: 2021, 2022, 2023 ва 2024 йил ижроси” материаллари асосида тайёрланди

Келгусида узоқ муддатли активларни молиялаштиришни уларнинг бутун ҳаётий цикли билан боғлаш, ҳар бир молиялаштириш манбасининг натижадорлигини баҳолаш ҳамда электрон паспорт, QR-код ва рақамли мониторинг воситаларини жорий этиш мақсадга мувофиқ. Мазкур чоралар бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш, активларни ўз вақтида янгилаш, фойдаланилмаётган объектларни аниқлаш ва бюджет ташкилотларининг давлат хизматларини кўрсатиш салоҳиятини оширишга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Rajaram A., Le T.M., Biletska N., Brumby J. A Diagnostic Framework for Assessing Public Investment Management. World Bank Policy Research Working Paper, 2010.
2. Меҳмонов С.У. Бюджет ташкилотларида бухгалтерия ҳисоби ва ички аудит методологиясини такомиллаштириш. DSc диссертацияси автореферати. Тошкент, 2018.
3. Хайдаров М.Т. Бюджет ташкилотларида асосий воситалар ва бошқа узоқ муддатли номолиявий активлар счётлари бўйича ҳисоб юритиш тартиби. «Иқтисод ва молия», 2015.
4. Ўзбекистон Республикасининг Бюджет кодекси, 44-модда: бюджет ташкилотларининг бюджетдан ташқари жамғармалари.
5. “Фуқаролар учун бюджет: 2021 йил ижроси”, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва БМТТД, 2022.

